

Gregor Kocijan

MLADINSKA KNJIŽEVNOST KOT ŽIVLJENJSKI IZZIV

Ob življenjskem jubileju dr. Marjane Kobe

I.

Dejstva o življenjski poti dr. Marjane Kobe so na voljo v leksikonu *Slovenska književnost*, v *Enciklopediji Slovenije* in univerzitetnih bio- in bibliografskih pregledih (ULBB 4 in ULBB 5). Priznati moram, da mi je to prav, saj me naštete publikacije kar nekako odvezujejo, da bi ponavljal vse tisto, kar je v njih dovolj izčrpno zapisano. Bolj me mika, da bi skiciral jubilatkin človeški obraz, ob katerem bi bilo mogoče zaslutiti podobo znanstvenice, univerzitetne učiteljice, bibliotekarke in ne nazadnje odlične kolegice.

Poznava se nekaj več kot dvajset let, čeprav sem za njeno ukvarjanje z mladinsko književnostjo in bibliotekarstvom vedel že prej. Tisto, kar mi je takoj padlo v oči – in o tem mnenja nisem spremenil – je bilo troje: njena široka razgledanost, samozavest, ki privlači, in človeška toplina, ki veje iz vsake njene kretnje. Z leti, ko sva tovariševala na fakulteti, so te lastnosti dobivale izrazitejše konture, bolj poglobljene in izkušensko podprte, pokazale so se razločneje ob soočenju z družinskimi, stanovskimi in strokovnimi problemi.

Ob teh treh pogloblitnih lastnosti sem opazil še druge, ki pa so jih morale spodbuditi določene okoliščine, situacije, razmere. Kolegialnost je zacvetela, ko se

je bilo treba opredeliti za pošteno stališče, gledanje, ravnanje, postopanje; samozavest je vzplamtela, če je bil ranjen njen ponos in če se ji je odrekala prava vrednost v strokovnosti; skoraj panična prizadetost se je je polotila, če je spoznala krivice, ki se dogajajo drugim, če pa so se njej, se je odzivala z upornostjo. Do vsakega pomembnejšega življenjskega vprašanja, strokovnega gledanja, nazorskega izražanja, družbenega ravnanja se je vedno opredeljevala brezkompromisno, tako kot se je v zvezi z medčloveškimi odnosi, če ti niso kazali plemenitega nagnjenja. Povedati narav-

nost, tako kot misliš, čutiš in doživljaš — to je bilo in je ostalo jubilantkino stališče. Človek bi se pri njej tudi lahko učil, kako je mogoče natančno oceniti človeško in strokovno avtoriteto; če jo je spoznala, ji je izkazovala spoštovanje, vendar s potrebno distanco. Vsakršno konvertitstvo ji je, odkar jo poznam, tuje in družbenomoralna spačenost nekaj, kar ji je od nekdaj zopno.

Opisane lastnosti dr. Kobetova ne izraža samo v odnosu do bližnjih sodelavcev, kolegov in kolegic, marveč se zrcalijo tudi v odnosu do mlajšega rodu, do študentk, študentov. Njena predavanja so zanimiva, zna navdušiti in spodbuditi zanimanje za tisto, kar ji je najljubše, to je za mladinsko književnost, in, dokler je poučevala na bibliotekarski katedri, za šolsko knjižničarstvo. Po mojih izkušnjah se z organizacijskimi rečmi ni nikoli rada ukvarjala, raje se je prepuščala strokovnosti in prenašanju znanja na mlade, pri čemer je bila vedno temeljita in natančna. Večkrat sem jo videl v stiku s študenti/študentkami: bila je prijazna, dostopna za prošnje in želje, odločna pri zavračanju špekulacij, rahlo začudena in vzvišena pri poskusih nekorrektnosti, navdušena nad dobrim odgovorom in žalostna ob neznanju.

Še na nekaj naj opozorim, kar ima danes — po vsem sodeč — manjšo ceno, a je več kot nujno za slehernega človeka, zlasti še, če nastopa v javnosti in ima opraviti z mladino. Vedno se je čutilo, da ima dobro družinsko vzgojo, ki ji je vcepila norme plemenitega obnašanja v občevanju z ljudmi nasploh in s sodelavci posebej. To mikavnost tudi dandanes prenaša na svojo okolico, tako da je človeku nerodno, če zagreši »gorjansko neotesanost«, pa čeprav jo še tako hitro obžaluje.

Moj poskus na kratko orisati nekatere jubilantkine človeške poteze naj spodbudi premislek o takih ljudeh, kot je Marjana Kobe, ki za sabo ne bodo pustili

samo prijetnih spominov, marveč so zgled, po katerem se je treba ravnati. Ob razčlenjevanju njenega dela si je seveda treba priklicati v zavest še množico vrlin, ki so prispevale, da je nastal strokovno-znanstveni opus, ki zrcali: neutrudno delavnost, natančnost, vztrajnost, doslednost, pronicljivost, domiselnost in še kup drugih lastnosti, ki so potrebne za dobro strokovnjakinjo in znanstvenico. Naj to zadnje zaokroži njeno podobo, ki je ob tokratnem jubileju (rojena je bila 24. aprila 1938) zarisana samo v obrisih, želim pa si, da bi doživela dopolnitve, tako da bi bil portret čimbolj popoln.

II.

Iz jubilantkinih strokovno-znanstvenih objav (bibliografija jih je podrobneje razgrnila) se kot relief zarisujejo posamezne stopnje v njeni strokovni rasti in razvojnih značilnostih. Od njenih prvih objav — približno od leta 1965 — do izida knjige *Ura pravljic* (1972) ni težko opaziti, kako se je odločno postavljala po robu neokusu in problematičnim rešitvam, ki imajo lahko negativne posledice za mlado populacijo (npr. v sestavkih *Znanstvena fantastika za mladino s podnaslovom Tehnična doslednost ne more nadomestiti literarne vrednosti, Literarni kič za najmlajše, Čarodejen klobuk ali problematičnost TV priredb nekaterih modernih fantazijskih pravljic za otroke*). Hkrati, ko je protestirala in se upirala, je iskala nova pota, kako približati otroku dobro knjigo in ga nevsiljivo vpeljati v čarobni svet literature, v tem primeru pravljice. Razmišljala je, kakšno naj bi bilo delo z mladimi bralci, kako jih je treba spodbujati k branju, jih navdušiti, kakšne načine in postopke je treba ubrati itd. O teh stvareh pa ni le pisala, marveč je z veliko vnemo prevajala vzorne in značilne otroške pripovedi, zlasti umetne pravljice pomembnejših sodobnih evrop-

skih pravljicarjev (delno tudi ljudske pravljice raznih narodov), da bi imela gradivo, s katerim bi lahko uresničevala svoje zamisli (ob sodelovanju z drugimi, zlasti z Martino Šircelj). Tako je razmema kmalu nastala *Ura pravljič* tudi kot rezultat neposrednega stika z otroki v ljubljanski Pionirski knjižnici, kjer je bila zaposlena kot bibliotekarka in pedagoški vodja. Knjiga *Ura pravljič* je nedvomno razkrila, da je dr. Kobetova stik med knjigo in otrokom znala zasnovati na načelih sodobne pedagoške misli in sodobnih trendov v literarni estetiki ter novih pogledov na vlogo in pomen mladinske književnosti za posamezne otrokove razvojne stopnje. K temu je treba dodati, da se je odlično ujela pri dopolnjevanju s preostalima dvema soavtoricama – Martino Šircelj in Alenko Gerlovič, tako da je nastalo za tiste čase (in tudi še za današnjo rabo) vsestransko uporabno in strokovno kompetentno navodilo, napotilo za načrtno delo z otrokom in knjigo.

S tem je bila njena začetna stopnja ukvarjanja s to problematiko končana (šlo je za tesen spoj teorije in prakse) in jubilatka se je v naslednji fazi svojega strokovnega dela posvetila teoretičnemu fundiranju proučevanih vprašanj in sistematiki obravnavanega predmeta. To je lepo vidno v njenem prispevku *Predšolski otrok in knjiga* v zborniku *Razvijajmo sposobnosti predšolskega otroka* (1974 in nadaljnje izdaje) in v razpravi *Delo z otrokom od predšolskega obdobja do 10. leta* (1974). V najtesnejši zvezi s tem je bilo tudi ukvarjanje s slikanico kot instrumentom, s katerim je mogoče doseči vrsto postavljenih ciljev pri otrokovih začetnih stopinjah v krog zveze med njim in knjigo(!). Resnost poglobljanja v slovenski in svetovni fenomen slikaništva je Kobetova že na začetku svoje strokovne kariere izpričala s sestavkoma *Priredbe klasičnih del iz svetovne književnosti za mladino v slikanicah za najmlajše* (1972)

in *Slovenska slikanica v svetovnem prostoru* (1976). Obravnava te teme je kulminirala z razpravo v letu 1986 *Slovenska slikanica 1976–1986*. V opisano obdobje strokovnega delovanja dr. Kobetove spadajo tudi zelo dragoceni poskusi klasifikacije mladinske književnosti v tako imenovanih *izborih knjig iz slovenske knjižne produkcije za mladino*, pri katerih je sodelovala s kolegicama Martino Šircelj in zlasti Andro Žnidar (zajeto obdobje od 1972 do 1984).

Interesi Kobetove-bibliotekarke so dobili novo spodbudo s prevzemom mesta predavateljice predmeta šolska knjižnica na knjižničarski smeri na Pedagoški akademiji, tako da so bile njene izkušnje in teoretično poznavanje tega dovolj trdna podlaga za resno in strokovno poglobljeno koncipiranje funkcije in vsebine šolskega knjižničarstva (prim. *Knjiga in bralec v izobraževalnem sistemu, 1978*, in *Možnosti izobraževanja knjižničarjev za delo v šolski knjižnici, 1987*). Ta problematika je dobila posebne poudarke leta 1990 v soavtorski publikaciji *Vzgojno-izobraževalno delo v šolski knjižnici-mediateki*. Za knjižničarsko stroko je gotovo velika škoda, ker je zaradi preobremenitve in drugih okoliščin dr. Kobetova pozneje opustila to predmetno področje, zato pa se je v celoti posvetila proučevanju mladinske književnosti.

Središčna, tako rekoč življenjska tema, poglobljena raziskovalna preokupacija naše jubilatke je bila vedno mladinska književnost. Pri tem je treba zadevo gledati z dveh vidikov, ki se seveda stikata in dopolnjujeta. Prvi vidik je pedagoške narave, saj je Kobetova v pravem pomenu besede konstituirala to predmetno področje v Ljubljani najprej na višješolski (ob predhodništvu dr. Janeza Rotarja) in nato na univerzitetni ravni (Pedagoška fakulteta). Že prej se je podobno dogajalo v Mariboru po zaslugi Alenke Glazer, le da zadnjega (zaradi spleta okoliščin) ni mogla do

konca izoblikovati. Ni dvoma, da šolsko-pedagoški sistem v prihodnje ne bo mogel mimo teh dveh osebnosti, ki sta postavili trdne temelje predmetnemu področju mladinska književnost v slovenskem visokošolskem prostoru. Enako velja tudi glede proučevanja mladinske književnosti: tako Glazerjeva kot Kobetova sta s svojim delom zakoličili to področje, mu določili strokovno-vrednostne koordinate, mimo katerih v prihodnje prav tako ne bo mogoče.

In drugi vidik? Prelomni trenutek v seznanjanju strokovne javnosti z njenim proučevanjem mladinske književnosti je bila za dr. Kobetovo objava sestavka *Mladinska književnost in literarna veda* leta 1981 v *Slavistični reviji*, ki je čez tri leta (1984) doživel vsebinsko, literarno-teoretično in terminološko dopolnitev v *Pogledih na teoretično opredelitev mladinske književnosti*. V navedenih sestavkih je predstavila svoj pogled na mladinsko književnost kot poseben del beletristike, opredelila njene značilnosti ter začrtala možnosti in pota znanstveno-raziskovalnega dela na tem področju. Prvi rezultat in tudi potrditev njene usmeritve je bila obsežna razprava *Fantastična pripoved* (1982–1985). Tej je sledila sistematika realističnih pripovedi z naslovom *Trije modeli realistične proze v sodobni slovenski mladinski književnosti*, 1987. To leto je izšla tudi knjiga *Pogledi na mladinsko književnost*, ki je strnila dotlej najpomembnejše jubilarntino razpravljanje o mladinskem slovstvu. Predstavitev celote njenih pogledov je šele dodobra razgrnila vse bogastvo zamisli, konceptualno jasnost raziskovanja mladinske književnosti, trdno teoretično utemeljenost in premišljeno sistematiko obravnavane literature. Glede na povedano ni presenetljivo, da je delo

postalo domala strokovno vodilo (tako rekoč učbenik) za mlajše generacije, če se želijo poučiti o zakonitostih v mladinski književnosti.

Trden temelj za proučevanje slovenske mladinske književnosti je dr. Kobetova postavila s svojo disertacijo (*Mladinsko slovstvo na Slovenskem od njegovih začetkov do srede 19. stoletja. Vedež in začetki umetnega mladinskega slovstva s posvetno vsebino*, 1992), v kateri je obdelala začetke slovenske mladinske književnosti in ob natančni razčlenitvi vsebinske podobe *Vedeža*, prvega slovenskega mladinskega časopisa, predstavila izvore, pobude, vplive in značilnosti obravnavane književnosti na njenem začetku. S svojo disertacijo je v polni meri dokazala, da je treba ta razdelek slovenske književnosti raziskovati in obravnavati na povsem enakopraven način s preostalo literaturo in da so pri tem upravičeni enaki znanstveni prijemi in postopki.

V nadaljevanju svojega proučevanja mladinske književnosti je Kobetova začrtala tri smeri svojega dela: proučevanje razvoja (19. stoletje in naprej) slovenske mladinske književnosti (*Tragično in moralno-vzgojna funkcija literarnih besedil za mladino v 19. stoletju*, 1997), tipološko razporejanje in karakteriziranje zvrstnih kompleksov slovenskega mladinskega slovstva (*Slovenske kratke pripovedi za otroke 1945–1995*, 1996) in monografsko zaokrožanje pglavitnih posebnosti pomembnih mladinskih avtorjev in njihovih dosežkov (*Zgodbe iz mesta Rič-Rač. Kovačičev pripovedni vzorec za otroke*, 1998).

Naj sklenem svoje razmišljanje. Ob življenjskem jubileju dr. Marjane Kobe se zarisuje njena podoba kot človeka, znanstvenice in pedagoginje v vsej svoji odličnosti. Naj ji bo naklonjenih še mnogo mnogo ustvarjalnih let.